ISPAN VA O‘ZBEK XALQ MAQOLLARI ORQALI MILLIY DUNYOQARASHNING QIYOSIY TAHLILI

Baxramova Dilovarxon Gazanfarovna
Samarqand davlat chet tillari instituti,
Ispan va italyan filologiyasi kafedrasi, assistent o’qituvchi
dolovar.baxramova@mail.ru

Annotatsiya: Mazkur maqolada ispan va o‘zbek xalq maqollari milliy tafakkur, madaniy qadriyatlar va hayot falsafasining ifodasi sifatida tahlil qilinadi. Har bir xalq o‘z tarixiy, diniy, ijtimoiy tajribasi va hayotiy kuzatuvlarini maqollar orqali avloddan avlodga yetkazadi. Tadqiqotda ispan va o‘zbek maqollarining semantik, konseptual hamda lingvokulturologik jihatlari qiyoslab o‘rganildi. Natijada har ikki xalqning dunyoqarashi o‘ziga xos jihatlari bilan bir qatorda, umumiy insoniy qadriyatlarga tayanishi aniqlandi.

Kalit so‘zlar: maqol, milliy dunyoqarash, frazeologiya, madaniyat, lingvokulturologiya, ispan tili, o‘zbek tili, qiyosiy tahlil, konseptual maydon.

Har bir xalqning og‘zaki ijodi — bu xalq tafakkurining, tarixining va ma’naviy olamining oynasidir. Ayniqsa, maqollar xalq hayoti, urf-odatlari, diniy qarashlari va ijtimoiy munosabatlarini chuqur ifoda etuvchi, avlodlar xotirasida saqlanib kelayotgan hikmatlar majmuasidir. Maqollar orqali xalqning “milliy tafakkur modeli”, ya’ni dunyoni qanday qabul qilishi, qadriyatlar tizimi va hayotga munosabati ochiladi.

Ispan va o‘zbek xalqlari uzoq tarixga ega bo‘lib, ularning madaniy rivoji turlicha geografik, diniy va tarixiy sharoitda kechgan bo‘lsa-da, ikkala xalq maqollarida umumiy axloqiy mezonlar, hayot falsafasi va insoniy qadriyatlar mujassamdir.

Ushbu maqolaning maqsadi — ispan va o‘zbek xalq maqollarini qiyosiy o‘rganish orqali ularning milliy dunyoqarashdagi o‘xshash va farqli jihatlarini aniqlash, shuningdek, ularni lingvokulturologik tahlil qilishdir.

Asosiy qism

1. Mehnat va halollik konsepti

Maqollar har bir xalqning mehnatga bo‘lgan munosabatini, halollikni qadrlash darajasini aks ettiradi.

• Ispancha: “El que madruga, Dios le ayuda” (“Erta turganga Xudo yordam beradi”).

• O‘zbekcha: “Erta turgan elga yetar.”

Har ikkala maqolda ham faol hayot tarzi, vaqtni qadrlash, mehnatsevarlik va sabr-bardosh qadrlanadi. Ispan madaniyatida bu qadriyat nasroniylik ruhida, ya’ni “Xudo mehnatkash bandani qo‘llaydi” shaklida talqin etilsa, o‘zbek tafakkurida bu mehnat va baraka tushunchalari bilan uyg‘unlashadi.

Bu holat shuni ko‘rsatadiki, mehnat qadri har ikki xalqda milliy axloqning asosi sifatida shakllangan.

2. Oila, muhabbat va sadoqat konsepti

Oila qadriyati har ikki xalq madaniyatida muhim o‘rin tutadi.

• Ispancha: “Amor con hambre no dura” (“Ochlikda muhabbat uzoqqa bormaydi”).

• O‘zbekcha: “Qorin to‘q bo‘lsa, ko‘ngil to‘q bo‘ladi.”

Ispan tilidagi maqollarda hayotiy realizm kuchli — muhabbat moddiy barqarorlik bilan bog‘liq deb qaraladi. O‘zbek xalq maqolida esa moddiylik va ma’naviyat o‘zaro uyg‘un holda ifodalanadi. Bu xalq tafakkurida oilaviy totuvlik va baraka ham jismoniy, ham ruhiy omillarga tayanishini ko‘rsatadi.

Shuningdek, o‘zbeklar orasida “Oila – muqaddas dargoh” degan tushuncha mavjud bo‘lib, bu qadriyat ispanlarda “La familia es lo primero” (“Oila – bu birinchi o’rinda”) maqoli bilan hamohangdir.

3. Donolik va tajriba konsepti

• Ispancha: “Más sabe el diablo por viejo que por diablo.” (“Jin ko‘pni biladi, chunki u keksa.”)

• O‘zbekcha: “Yoshi katta – aqli katta.”

Bu maqollar tajriba, vaqt va hayot sinovlari orqali insonning aqlan yetuklashishini ko‘rsatadi. Donolikni bilimdan emas, balki hayotiy tajribadan olish g‘oyasi har ikki madaniyatda umumiydir.

Bu o‘rinda ispan xalqining realizmi, o‘zbek xalqining esa hurmat va ehtiromga asoslangan qadriyat tizimi ustunlik qiladi.

4. Ta’lim, tarbiya va axloq konsepti

• Ispancha: “La letra con sangre entra.” (“Bilim qon bilan kiradi.”)

• O‘zbekcha: “Mehnatsiz bilim – hosilsiz daladir.”

Ikkala xalq ham bilim olishni sabr, mehnat va qat’iyat bilan bog‘laydi.

Bunda ispanlar qat’iy tarbiya va intizomga urg‘u bersa, o‘zbeklar ilmning mehnat va kamtarlik bilan uyg‘un bo‘lishini ta’kidlashadi.

5. Taqdir va sabr konsepti

• Ispancha: “No hay mal que por bien no venga.” (“Yomonlikdan ham yaxshilik chiqadi.”)

• O‘zbekcha: “Har bir narsaning o‘z hayrli tomoni bor.”

Bu maqollar ikki xalqning hayot sinovlariga falsafiy yondashuvini ifodalaydi. Ispan tafakkurida bu “hayot o‘rgatuvchi kuch” sifatida ko‘rilsa, o‘zbek madaniyatida bu sabr, iymon va taqdirga bo‘lgan ishonch bilan bog‘lanadi

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ispan va o‘zbek maqollarida milliy tafakkurda quyidagi umumiy konseptlar mavjud: mehnat, donolik, oila, sabr va axloq.

Ammo ularning talqini madaniyatlar o‘rtasidagi tarixiy va diniy farqlar sababli biroz turlicha:

• Ispan maqollarida individualizm, real hayotiy tajriba va insonning shaxsiy kuchiga tayanish ustun;

• O‘zbek maqollarida esa jamoaviylik, axloqiy-didaktik ruh va diniy qadriyatlar asosiy o‘rinni egallaydi.

Bu farqlar har bir xalqning milliy dunyoqarash modelini shakllantiradi: ispanlar uchun hayot – bu tajriba maktabi, o‘zbeklar uchun esa hayot – bu axloqiy sinov va sabr maydoni.

Maqollar xalq tafakkurining eng ixcham va tiniq ko‘rinishidir. Ular millatning qadriyat tizimi, dunyoni idrok etish usuli va ijtimoiy hayotdagi o‘rni haqida chuqur ma’lumot beradi.

Ispan va o‘zbek maqollarining qiyosiy tahlili shuni ko‘rsatadiki, ikki xalqning milliy dunyoqarashida umuminsoniy qadriyatlar – halollik, mehnatsevarlik, donolik, sabr va muhabbat ustun o‘rinda turadi. Shu bilan birga, madaniy farqlar ularning tilida, ifoda uslubida va konseptual fikrlashida yaqqol aks etadi.

Demak, maqollar tili orqali milliy tafakkurni o‘rganish nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik, psixologiya va falsafa uchun ham muhim ilmiy yo‘nalish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Cervantes, M. Refranes y proverbios españoles. Madrid, 1998.
2. Mieder, W. Proverbs: A Handbook. Greenwood Press, 2004.
3. O‘zbek xalq maqollari. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2005.
4. Qurbonov A. O‘zbek maqollari va ularning semantik xususiyatlari. Toshkent, 2019.

5. Sánchez, R. La sabiduría popular en los refranes españoles. Sevilla, 2011.

6. Normurodov B. Til va milliy tafakkur. – Toshkent: Fan, 2017.

7. Сабирова Нилуфар Абдуллаевна. (2022) Лингвистические и универсальные типологии на уроках E/LE. № 2 (92)_психология и образование. https://cyberleninka.ru/article/n/lingvisticheskie-i-universalnye-tipologii-na-urokah-e-le

8. Sabirova Nilufar Abdullayevna. (2024) Chet tillarini o‘qitish jarayonida Classroom Managementdan foydalanish va uning afzalliklari. The Lingua Spectrum Volume 3. November 2024, Toshkent.

UniPublish
CONFERENCE PROCEEDINGS
POST. INDEX. IMPACT.